

גליון "והיו הדברים"

רשום על מצבת רבינו
בווארשא

ומי שישתדל בחדפסת
הספרים יהיה לו המחבר
למליץ אם יהיה לו זכות

מתורת הגה"ק ר' אריה ליב צינץ זי"ע
אבד"ק פלאצק ובסוף ימיו בווארשא

פר' תזריע-מצורע תשפ"ג

גליון 54

פרשת תזריע

"ואהבת" מצד עצמך "את ה' אלהיך" מצד גדולתו ורוממותו יתברך שמו, אבל ב'והיה אם שמוע' נאמר "אשר אנכי מצוה אתכם היום לאהבה את ה' אלקיכם כו", ירצה שתהיה מדריגה פחותה שאין נפשכם נקשרת בעבותות אהבתו יתברך כי אם מצד שאצוה אתכם, אז "ואספת דגנך", וזהו כוונת דברי רבי שמעון בן יוחאי, ובזמן שאין עושיין רצונו של מקום, היינו שאין עושיין מצד עצמך רק מצד הציווי, אז אינם בגדר שיהיה שינוי סידור הטבעי על ידן רק "ואספת דגנך כו".

ועל פי זה יובן שפיר מאמר חז"ל שבת (קנ"ו.) אין מזל לישראל כו' וכתבו התוס' שם מכל מקום לפעמים על ידי זכות גדול משתנה, וכתב מהרש"א, וקצת קשה דאם כן למאן דאמר יש מזל לישראל אפילו על ידי זכות גדול לא משתנה וכל יעודי התורה אין מורין כן, ותיריך דודאי יעודי התורה נאמרו על כלל הצדיקים וזכות הרבים ודאי דאינו תולה במזל כלל עיין שם. והנה ודאי לזה ש"לא יהיה בך אביון" צריך זכות גדול איך שמצד המזל לא ימנע מהיות נולדים במזל שיהיו עניים ואביונים, ורבי אלעזר בן פדת יוכיח, ולכך רמז הכתוב "אפס כי לא יהיה בך אביון כי בך יברכה ה' כו", ואולם הטיל בזה תנאי "רק אם שמוע תשמע בקול ה' אלקיך לשמור לעשות את כל המצוה הזאת אשר אנכי מצוה היום", והענין כאשר הזהיר בתחילה "שמוט כל בעל משה ידו" ולזה אמר "לשמור" רוצה לומר שאתה עומד על המשמר ומצפה מתי תבא לידך מצוה זו ותקיימנה ולא יהיה בעיניך כאילו אתה מוכרח על דבר השמיטה משום שציוה הוא יתברך, ואם לא תעשה יקרך עוון בדבר הזה רק מצד חפץ לעשות מצוה זו, אז "לא יהיה בך אביון" כי לזכות גדול יוחשב לך במה שאתה עומד ומצפה לקיים מצות השם ואתה שמח בבוא המצוה לידך ואין אתה חש לחסרון כיס אז יומדד לך מידה כנגד מידה ש'לא יהיה בך אביון' כי אין המזל עומד בפניכם.

וזהו מה שאמרו רז"ל כאן באין עושיין רצונו של מקום היינו שאין עושיין מצד עצמך, כי ירע לבבו לתת מאשר לו לאביון רק מצד האזהרה ויעוד הברכה ואז ודאי לא יספיק שינגד המזל ולכך 'כי לא יחדל אביון' ואולם המופת שחפץ לעשות מצות הצדקה ובשלימות הוא כשיגמור בלבו להוציא בשפתיו מי יתן שיוזמן לי עני הגון לעשות צדקה אז יהיה הזכות מספיק לבטל כח המזל ולא יהיה אביון כלל בישראל ולכן אמר 'על כן אנכי מצוה לאמר' שתאמר קודם שיבא העני לידך 'כי פתוח תפתח את ידך' ואחר שיהיה זכותך גדול כל כך יספיק הזכות ש'לא יהיה בך אביון' כלל.

ומעתה יובן גם כן שזכר הכתוב "זאת תורת היולדת לזכר או לנקבה" כי לא ייחד הוא יתברך לעושי רצונו סימן עניות בטבע

ואם לא תמצא ידה די שה. אמרו במדרש רבה (ויק"ר ב ו הובא ברש"י בלק כג ח) שהוא יתברך אינו מזכיר הדבר בלתי טוב על עמו ישראל לנוכח, כמו שבברכה נאמר (דברים כז יב) "אלה יעמדו לברך את העם" ובמקללים לא נאמר ואלה יעמדו לקלל את העם, וכמו כן בנגעים נאמר להלן "אדם כי יהיה בעור בשרו שאת" כו' ולא כתיב כי יהיה בכם.

והנה כבר הקשו חז"ל (ילקוט פרשת כי תצא) כתיב "אפס כי לא יהיה בך אביון" וכתוב "כי לא יחדל אביון" ומשני כאן בעושיין רצונו של מקום כאן באין עושיין רצונו של מקום. והנה להבין ענין הכתובים היכא רמיזא, יראה מענין הכתובים שכתוב שם בפרשת ראה "וזה דבר השמיטה כו' אפס כי לא יהיה בך אביון", וכן הסוגיא בברכות (ל"ה:) רבי חנינא בר פפא רמי כתיב (הושע ב יא) "ולקחתי דגני בעתו" וכתוב (דברים יא יד) "ואספת דגנך" ומשני לא קשיא כאן בזמן שעושיין רצונו של מקום וכאן בזמן שאין עושיין רצונו של מקום, והדר מיייתי רבי שמעון בן יוחאי אומר אפשר אדם חורש בשעת הרישה כו' תורה מה תהא עליה אלא בזמן שהיו עושיין כו' והקשו התוס' שם ד"ה כאן הא לעיל מוקי האי קרא בעושיין רצונו ונדחקו לתרץ דאינם צדיקים גמורים.

ויראה דיש ב' בחינות דפרשת שמע כתיב ואהבת כו' ויראה שיש בחינה גבוהה, כשמשים אל לבו גבורת הבורא יתברך ושפלות האדם יגיע אליו היראה והפחד מבלי שים לב שנצטוה על כך כי טבע נפש הקדושה לשאוף ולהתקשר בזיו עליון כאשר ששים ושמיחם כל הברואים לעשות רצון קונם וזה בחינה גבוהה של רבי שמעון בן יוחאי ואם יגיעו למדריגה זו הם מושגחים ביותר כמו שאמרו ברכות שם הרבה עשו כרבי שמעון בן יוחאי ולא עלתה בידם, והוא למה שכתבתי כי רבי שמעון בן יוחאי כיון שלא היתה כוונתו בעבודת ה' לכך שיהיה מלאכתו נעשית על ידי אחרים או מצד שנצטוה על כך, רק מצד שעצם נפשו היתה קשורה בנועם עליון מבלי שום כוונה ופניה חיזונית, לכך היה מושגח במדריגה זו של מלאכתו נעשית על ידי אחרים, אבל מי שחושב לעשות כזאת אף שיהיה מצד שנצטוה על כך אין זו מדריגה שהיא יוצאה מהיקש הטבעי שיהא זוכה שתהא מלאכתו נעשית על ידי אחרים. ואם כן יש לומר כוונת דברי רבי שמעון בן יוחאי בזמן שהן עושיין רצונו של מקום מצד עצמך שהיו חפצים במה שהמקום יתברך חפץ בו שהיה לו דביקות עצמי לא יפרד ממחשבתו אהבתו יתברך, וזהו בחינת שמע ישראל כו' ואהבת' רומז שאחר שתשים אל לבך יחודו ואחדותו יתברך שמו

כי לפי קדושתן שיעשו רצונו יתברך לא יהיה בהם אביון, והעניות הוא במקרה.

*

פרשת מצורע

והצורע אשר בו הנגע וכו'. כי הצרעת שהוא בטבע אינו מורחק בשביל זה רק לפי שהנגע הוא מצד אחיזת כח הטומאה וזה נקרא נגע, וכשהיה הנגע בו נקרא מצורע מצד שהוא עבור חטא לשון הרע מוציא רע, אם כן בתחילה נקרא נגע הצרעת אבל אחר שנתרפא הנגע מכח הטומאה אינו נקרא עוד נגע צרעת רק צרוע. ובזו יובן "והצורע אשר בו הנגע בגדיו יהיו פרומים כו' וטמא טמא יקרא", והוא כפול אחר שכתוב "והצורע", למה לי "אשר בו הנגע". אמנם עיקר הנגעים עבור חטאים שמראין פגם בנפש, ואין הדבר תלוי אלא בתשובה, ודרך אנשים לייחס הדבר לטבע שהוא טבעי מרוע עיפוש דמים וכדומה אבל באמת אינו תלוי רק בחטא שיש עליו חטא לשון הרע ונקרא מוציא רע, ואם כן הסיבה שנשארה בצרעתו הוא לפי שלא שם לבו לחזור בתשובה וחשב שאינו בשביל פגם הוצאת דיבה ולא יחס לעצמו שם מצורע רק צרוע, ולזה בא עכשיו ואמר "והצורע" אם חישב עצמו ל'צרוע' שהוא צרעת טבעי, אמנם באמת אשר בו הנגע בעצמותו לזה צריך תשובה ש"בגדיו יהיו פרומים כו' וטמא טמא יקרא" שלא יחשוב שהוא חולי טבעי, רק טומאה וכח פנימי פגם הנפש.

או יאמר, להיות שיעקר הדבר תלוי בתשובה שישוב מעוונות וגדולה תשובה שזדונות נעשות לו כזכיות, לכן רמז "והנה נרפא נגע הצרעת מן הצרוע" היינו מזה שנעשה מצורע השיג רפואה לזכות.

*

תוכחה למספר לשון הרע

אמרו חז"ל בשבת מאן דבמאדם ליהוי גבר אשיד דמא איו טבחה או מהולא.

והנה האמת הוא שהמזל משפיע באדם מדות לטוב או להיפך. אכן יש לכל מדה רעה, ענין טוב. כמו במדת הכעס נגד רשעי ארץ להתחר במרעים, ולעשות דין ונקמה ברשעים עוברי פי ה', ואם משתמשין במדות לכבוד ה' לנקום בעושי רשעה, אז אדרבה מתהפכות המדות המגונות לטובות. ומי שמתאכזר לנקום בעושי רשעה, מקנה בנפשו מדות רחמנות על שומרי מצות. וכן אמר במדרש על שאול שחמל על אגג, כי כל מי שמרחם על אכזרים נעשה אכזר על הרחמנים, כמי שהיה סופו שהרג לנוב עיר הכהנים. כי במה שמשתמשין במדות לכבודו ית' מקנה בנפשו מדות הטובות הראויות להיות, ומרגיל עצמו דוקא להשתמש במדות שהם טובות לעבודת השם.

אהרן הפך את שרשו מגבורה לחסד

והנה כי כן באהרן קדוש ה', אחז במדת החסד, היפך מדות השרשיית שהיא ממדת מאדים וסיטרא דגבורה, כדכתיב (הושע ד' ד') "ועמך כמריבי כהן". הנה אחז צדיק דרכו במדת החסד. ולהיות שמדת מאדים היא מעוררת הקנאה גם כן, לזאת כשאמר

משה "שלח נא ביד תשלח", פירש"י, שלא רצה ליטול גדולה על אהרן אחיו, כי משרשו ראוי לאהרן מדת הקנאה.

ולזה "ויחר אף ה' ויאמר הלא אהרן אחיך הלוי ידעתי כי דבר ידבר הוא וגם הנה הוא יוצא לקראתך וראך ושמח בלבו". ויש לדקדק למה נזכר "לוי", רק לפי שמשה חשב, שלפי שאהרן מזרע לוי, נמשך לו מדת הקנאה כטבע שרשו, ולזה אמר לו ה', כי אדרבה זו גדולתו. וכמו שהאריך בספר בינה לעתים, כי הנולד במזל טוב אין שבח לו כל כך שהולך בדרך טוב, אבל מי שמזלו למדות רעות והוא משים נפשו בכפו בבחירתו, לדרך טובה, שכרו מרובה יותר ממי שמוכן בתולדה לטוב, כי לפום צערא אגרא.

טעם שהכהנים רואים הנגעים

ולהיות כי אין הדין נמתק אלא בשרשו, והכהנים אנשי חסד המה שיצאו משורש הגבורה, ולכן, מוכנים הם יותר להכניע תוקף הדין. ולפי ששרשם מן הדין, ניתן להם שירות ה' לעסוק בדם הקרבנות. ולפי ששרשם ממאדים, והם נשתמשו במדת אכזריות לדבר מצוה, לזאת נעשו מאנשי חסד להכניע כחות הדין.

ולפי ששרשם שהם כעסנים, לכן "על פיהם יהיה כל ריב", וגם "כל נגע" ששרשו דין.

ביטול תירוץ שנולד במזל של מדות רעות

ועל פי זה פירשתי דברי המשורר (תהלים פרק נ פסוק טז - יט) "ולרשע אמר אלהים מה לך לספר חקי ותשא בריתי עלי פיך: ואתה שנאת מוסר ותשלך דברי אחרים: אם ראית גנב ותרץ עמו ועם מנאפים חלקך: פיך שלחת ברעה ולשונך תצמיד מרמה:

כי הנה הרשע אומר, כי מזלו גרם שנולד במזל הנוטה למדות רעות, ולזה אמר "מה לך לספר חוקי" רצה לומר, החק ששמתי למזל, שמשפיע כח ותכונות מדות רעות. ובאמת יכול להפך המדות בדרכי השם כמו שכתבנו, לכן אמר "ואתה שנאת מוסר", רצה לומר, שאם יש בך מדת אכזריות ראוי להשתמש בו ליסר עוברי עבירה, ואם נולד במאדים הלא יכול להיות אומן או טבח או מוהל, "ותשלך דברי" רצה לומר, מה שתוכל להשתמש לדבר מצוה, תשליך אחרים.

ואמר עוד "אם ראית גנב ותרץ עמו", כי מאן דנולד במאדים איתא בגמרא שיהיה או גנב או טבחא, הרי שגנב הוא ממזל מאדים, ומאן דנולד במזל נוגה איתא בש"ס דהוא גבר עשיר וזנאי. אם כן, "אם ראית גנב ותרץ עמו", על כרחך תאמר שמזל מאדים גרם, ואם כן מה תירוץ יש לך ש"עם מנאפים חלקך", שאינו ממזל מאדים כלל.

ואמר "פיך שלחת ברעה", כי לשון הרע חמור יותר שאין הנאה ממנו כמי שאמרנו לנחש, ארי דורס ואוכל, אתה מה הנאה יש לך, והשיבה, מה יתרון לבעל הלשון (תענית ח'), ובזה בטלה טענת הרשע.

(קומץ המנחה דרוש לפר' שופטים)

*